

ACC. N:R M. 15062: 1-5.

Landskap: *Dalsland* Upptecknare: *Anders Larsson, Högstätt*
Härad: *Valbo* Berättare: " " "
Socken: *Rännelanda* Berättarens yrke: *l. antbr.*
Uppteckningsår: *1960* Född år *1890 i Rännelanda*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kystan och härvor. s. 1-5.

LUF 115

17/10-60

Nystan och härvor.

Under 1800-talet och även i början av 1900-talet var hemspinning det huvudsakligaste arbetet för kvinnfolket på landsbygden. Det var ull och lin man spann. Men det är inte om spinningen som här skall skrivas utan om garnets tagande ur spinnrocken i nystan eller härvor.

Det allra vanligaste var att garnet gjordes i härvor. Detta var lättast och bekvämast. Man var van vid härvorna och tog garnet ur härvan genom att lägga den på nystvindan enligt vidstående skiss. En denna nystvinda kunde man göra nystan, spola för väft eller "vinda" upp garnet som måste göras innan man rände upp varp till vävning.

Nystning från spinnrocken förkom endast då man skulle tvätta ihop flera trådar till stånggarn. Man gjorde då ett nystan av varje spunnen trådrulle i spinnrocken

När man sedan tvinnade lade man så många nystan i en låda eller korg och tvinnade ihop med spinnrocken. Även detta tvinnade garnet nystades av spinnrocken. När man stäckade skeddde detta utträ från nystan.

Stundom nystade man från spinnrocken 2 trådrullar gemensamt då det skulle tvinnas. Det var ett svårare att nysta då men det blev i stället lättare att tvinna.

När man skulle nysta satte man spinnrocksrullen i ett ställ som fanns på spinnrocken. Man började nysta på en papperslura eller en berika. Man höll nystat med vänster hand och nystade med den högra. Man vände nystat tråget så att det blev blåt, färdigt. Av hela spinnrocksrullen blev ett nysta. När man nystade ullgarn höll man ett finger av den hand som man höll nystat med mellan nystat och det garn man nystade på. Så snart man vände på nystat tog man lös fingret. Nystat blev på detta sätt mjukare. Det var inte bra för ullgarnet att det var sträckt för nystat.

Nystningen gjordes endast på ett sätt. Man nystade upp en spinrockes kulle, "ten", i varje nysta. Nystarna blev således ungefär lika stora. Hur lång tråden var talade man inte på. I bland nystade man av härvar. Då placerade man härvar på vinden enligt spiss till höger å blad 1 och nystningen tillgick lika som när man nystade av spinrocken.

Som förut nämnts gjordes man allra mest härvar av garnet. När man fått det i härvar kunde man använda det till vad som helst. Vid härvaringen använde man "karveträ" i likhet med fig. 5 och 6 i frågelistan. Även fösekom andra modeller också, men man vindlade med vev och härvar kunde tas av. Bannorna i korsst på karveträna var vanligtast så breda att garnet kunde vindas upp på dessa. Modellerna enligt fig 1-4 i listan har inte varit i bruk här i orten. Årminstone har inte undertråden hört talas därom.

3 Modellen enligt fig 7 har inte varit använd här

tu att gösa härvas på, men väl däremot vindade man garnet på dylika före varpsningen vid vävning.

Några bestämda mått på handredskapen var det inte. "Harveträ" och "nyttvind" fick dock motsvara varandra i storlek på varje gård. Redskapen tillverkade man själva och någon i huset var slöjd-kunnig. I annat fall gjordes de av bygdesnickare eller annan slöjd-kunnig person. På varje härva blev det garnet av en full spinnrockskulle och dessa voro ungefär lika. Man band inte in några markeringsmärke i garnhärvan.

Vid härvningen höll man spinnrockstønen (rullen) i vänster hand på en speta eller pinne. Med den högra handen drog man veven på harveträet. När man vevade det jämförelsevis stora harveträet snurrade den jämförelsevis lilla spinnrockstønen ganska fort och man fick därför hålla tummen eller ett finger redo för att bromsa rullen om den skulle springa i färväg.

När spinnrockstønen blev tom var härvan färdig

och man tog den av "harveträst".

Det var alltid fyra armar på harveträ. En av armarna var låg på ena sidan så att man kunde skjuts av härnan där. Sedan härnan avtagits vicktes den dubbel och vreds ihop omsorgsfullt så att den icke blev trasslad vid hantering och förvaring.

"Harveträ" och "mystervind" voro absolut nödvändiga redskap vid hemma spinning och sådana fanns i varje hem. Metoderna var också lika på alla gårdar. De var vanligast enkelt utförda.

Uttrycken samma, därför jag ha inte försökt mit
här i arten

